

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2556 ISSN 1906 - 7062

การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

Potential Development of Older Persons for Sustainably Economic and Social Value Increment in the Areas of Sisaket Province.

ภาวดี ทะไกรราช และคณะ¹

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการศึกษาวิจัยที่เป็นชุดโครงการภายใต้แผนงาน เรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีโครงการย่อย ภายใต้แผนงาน 3 โครงการย่อย ได้แก่ โครงการย่อยที่ 1 การศึกษาสภาพ องค์กรความรู้ ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมในจังหวัดศรีสะเกษ โครงการย่อยที่ 2 แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษและโครงการย่อย ที่ 3 พื้นที่ชุมชนปฏิบัติการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท สถานการณ์และสภาพ องค์กรความรู้และสิทธิของผู้สูงอายุ และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ที่สอดคล้องกับบริบท

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ ศักยภาพผู้สูงอายุ การพัฒนาศักยภาพ

¹ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ โดยผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

สถานการณ์และสถานภาพ องค์ความรู้และสิทธิของผู้สูงอายุ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้เป็นประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดศรีสะเกษ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึก(Indepth Interview) และวิธีการสนทนากลุ่ม กับผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้อง ในพื้นที่เป้าหมายจากนั้นได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล และประมวลผลสรุป การเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพที่เป็นองค์ความรู้เชิงสร้างสรรค์ของผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำไปสู่การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายใน การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า

1) ด้านบริบท สถานการณ์และสถานภาพ องค์ความรู้และสิทธิของผู้สูงอายุ พบว่าการดูแลตนเองของผู้สูงอายุมีรูปแบบกิจกรรมที่เน้นในการดูแลสุขภาพทาง ด้านกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม รวมถึงการสร้างคุณค่าของตนเองและการถ่ายทอด ผู้สูงอายุมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในหลาย ๆ ด้าน และผู้สูงอายุมีแนวคิดในการนำ องค์ความรู้และภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ มาถ่ายทอดเพื่อให้เกิด เยาวชน บุคคลทั่วไป ได้เรียนรู้ โดยปัจจัยเกื้อหนุนได้แก่ การมีส่วนร่วม ความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ การสร้างกลุ่มเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาครัฐและ ภาคเอกชน

2) ด้านข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่า ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในจังหวัดศรีสะเกษ หากพิจารณาตามศักยภาพ ของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านความรู้ความสามารถ องค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูง อายุ รวมถึงการสร้างคุณค่าทางสังคม แนวทางในการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทาง เศรษฐกิจ ให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ และการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ ในจังหวัดศรีสะเกษ สามารถเสนอเชิงนโยบายให้ที่สอดคล้องให้กับหน่วยงานต่างๆที่ เกี่ยวข้อง ได้ดังนี้

2.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนา

สนับสนุนผู้สูงอายุระดับหมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชน ในชุมชน การจัดทำแผนงานพัฒนาด้านสุขภาวะอนามัย การอาชีพรายได้ และการ ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุแก่คนรุ่นใหม่และการส่งเสริมกิจกรรม

ที่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยเน้นการสร้างกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว และในชุมชน

2.2 ข้อเสนอระดับท้องถิ่น ชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริม กิจกรรมสำหรับ การสร้างอาชีพรายได้ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนและ การส่งเสริมด้านการสร้างทักษะความรู้เกี่ยวกับอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ เกิดการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการสร้างอาชีพ มาดำเนินการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและคนในชุมชน การสนับสนุนการเสริมสร้างกิจกรรมร่วมกันใน ชุมชนและท้องถิ่นรวมทั้งกิจกรรมและแผนงานระหว่างเครือข่ายผู้สูงอายุทั้งในระดับ ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง สนับสนุนกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ท้องถิ่นดั้งเดิมที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษให้กับประชาชนคนรุ่นใหม่ การส่งเสริม ให้ภาครัฐในท้องถิ่นจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุและประเมินความต้องการ ปัญหา และสถานภาพอื่น ๆ ในครอบครัว และชุมชน รวมถึงการเข้าถึงสิทธิ ขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะเบี้ยยังชีพและจำนวนผู้สูงอายุที่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งการสนับสนุนความ ต้องการของผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะแห่งความยากลำบาก การจัดให้มีบริการด้าน สาธารณสุขเคลื่อนที่แก่สมาชิกผู้สูงอายุในพื้นที่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณค่าของ ผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อสร้างกำลังใจให้กับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมวันสำคัญ วันผู้สูง อายุ ประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดี ผู้สูงอายุที่ได้บำเพ็ญประโยชน์ การสนับสนุนกองทุน ผู้สูงอายุในกรณีพิเศษ เช่น ผู้สูงอายุพิการ ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ผู้สูงอายุ ยากจน ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง และผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาอื่น ๆ การส่งเสริมให้มีจัด ตั้งกองทุนสวัสดิการและกองทุนสุขภาพผู้สูงอายุในระดับตำบล การสร้างพื้นที่สำหรับ ผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อส่งเสริมสิทธิและคุ้มครองผู้สูงอายุในชุมชน รวมทั้งการสร้าง ทศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมเมื่อยามเข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้งในด้าน สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้นานที่สุด

2.3 ข้อเสนอระดับรัฐบาล นโยบายประเทศ ได้แก่ การสนับสนุนกิจกรรม ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนนโยบายและสวัสดิการสังคมกรณี พิเศษ อาทิ นโยบายผู้สูงอายุขึ้นรถฟรี นโยบายส่งเสริมด้านการศึกษาและการเรียนรู้ แก่ผู้สูงอายุ การผลักดันนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ขับเคลื่อนงาน ด้านผู้สูงอายุอย่างจริงจังต่อเนื่องและมีความรวดเร็ว การสนับสนุนและส่งเสริม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยให้มีการบูรณาการกิจกรรมของประชาชน ทุกกลุ่มวัยมีส่วนร่วม การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญามาบูรณาการเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน การสนับสนุนแนวทาง ในการพัฒนาอาชีพ และรายได้ รวมถึงแผนงานในการ จัดตั้งกลุ่มและระดมทุนจากผู้สูงอายุการสนับสนุนแผนงานการอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรม ประเพณีและทางศาสนาให้กับผู้สูงอายุ และการสนับสนุนกิจกรรม ด้านพุทธศาสนา การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์การถ่ายทอดองค์ความรู้และเรียนรู้ภูมิปัญญาแก่คนรุ่นใหม่ และเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมแบบองค์รวมของผู้สูงอายุและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุในท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกิจกรรมกับภาคีทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชนให้เกิด การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และการสนับสนุนการขยายฐานการจ่าย เบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ทั่วถึง และเพียงพอกับค่าครองชีพใน ปัจจุบัน

Abstract

A study of the potential development of older persons for sustainably economic and social value increment in the areas of Sisaket province and this research is project set under the framework of potential development of older persons for sustainably economic and social value increment in the areas of Sisaket province consisted of 3 minor projects; namely the first minor project, it is concerned with studying the status of body of knowledge and wisdom of older persons to build the social value in Sisaket province, the second minor project, it is concerned with ways of building the careers to increase economic value for older persons in Sisaket province and the third minor project, it is concerned with community area used in taking action in protecting and guarding rights of older persons in Sisaket province by having

purpose to study the context of situation and status, body of knowledge and the rights of older persons and making the policy suggestions in potential development of older persons in increasing economic and social value sustainably in the areas of Sisaket province corresponding context, situations and status, body of knowledge and the rights of older persons. Target groups used in this research are populations who are older persons in the areas of Sisaket province and institutes related in Sisaket province and collecting the data with focus group and in-depth interview with older persons in target area and then data analysis, data synthesis and evaluating the conclusion, suggesting the way in potential development being the creative body of knowledge of older persons in Sisaket province to bring about to present the policy suggestions in potential development of older persons in increasing economic and social values in the areas of Sisaket province.

1) On the context, situation and status, body of knowledge and the rights of older persons found that taking care of themselves of older persons had the form of activity giving precedence to take care of physical health, mental health, emotional health and social health including value building of oneself and passing knowledge, older persons had body of knowledge and intellects to pass on knowledge for youth and general people to have learned it by having the supporting factors; namely participation, interest, the skills of older persons and benefits to have received, building networks and supporting from government sector and private sector.

2) The research findings are as follows: the policy suggestions in potential development of older persons in increasing economic and social values permanently in the areas of Sisaket province has been considered as potential of older persons both in knowledge, ability, body

of knowledge and wisdom of older persons to build the social value in Sisaket province, ways of building the careers to increase the economic value for older persons in Sisaket province and protecting and guarding the rights of older persons in Sisaket province as follows:

2.1 Suggestions in the village level; namely making development plan and supporting older persons in village level by emphasizing the participation of older persons and people in community, development plan on the health and sanitation, career, income, passing on body of knowledge and wisdom of older persons mainly, promoting activity by emphasizing to build a good relationship, giving love and warmth in their families by emphasizing to do activity together among members in family and people in village.

2.2 Suggestions in local and community levels; namely supporting and promoting the activities for building careers and income to increase the income for older persons in community and promoting the skills building, knowledge about careers for older persons in community to bring body of knowledge and wisdom used in building careers, managing activity together among older persons and people in community, supporting the activity reinforcement together in community and in the local including activity and plan between network of older persons both in community level and nearby area level, supporting activity of passing on body of knowledge and traditional folk wisdom inherited from ancestor for younger generation, promoting government sector in the local to make data about older persons and evaluating their requirements, problems and other status in family and community including appreciating the fundamental rights, especially allowance and number of older persons at present including supporting requirements of older persons being troubled by, giving service on the

movement public health for members of older persons in the areas, managing the activity to promote the value of older persons in community to build the spirit for older persons such as important day activity, senior day, contesting the older persons who have good health, older persons who have rendered service, supporting the helping funds for older persons in special case such as older persons who are handicapped, older persons who are troubled by, poor older persons, older persons who are neglected and older persons who are experienced with other problems, promoting to set up welfare funds and health funds for older persons in sub-district level, building the area for older persons in community to promote the rights and protect the older persons in community including building good attitude towards older persons and preparing readiness when has reached old age both on the health, economy and society for older persons to live with their family and community for a long time.

2.3 Suggestions in government level, country policy such as supporting the activities on the health of older persons continuously, supporting policy and social welfare in special case such as older persons policy getting in a car free, promotion policy on the education and learning for older persons, pushing forward policy for local administrative organization to operate the work of older persons seriously and continuously, and having rapidity, supporting and promoting quality of life development of older persons by having activity integration of people of age groups to participate in, supporting the budget in activity management of developing body of knowledge and wisdom to be integrated with learning curriculum in school , supporting the way in developing careers and income including the plan in setting up groups and fundraising from older persons, supporting the

plan of conservation on the tradition, culture and religion for older persons, supporting the activity of Buddhism, supporting setting up the learning center to pass on body of knowledge and wisdom of older persons to be center of passing on body of knowledge and learning the folk wisdom for new generation and being center in doing holistic activity of older persons and people in the areas including building the network of older persons in the local and connecting activity and member both inside and outside areas to operate activity concerned with older persons and people in community to participate in activity management together and supporting the extension of paying more allowance for older persons throughout and enough with cost of living at present.

Keywords: Older persons, potential of older persons, potential development

บทนำ

แนวโน้มประชากรโลกกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยประชากรวัยสูงอายุซึ่งมีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.0 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 15.0 ในปี 2568 ในขณะที่ประชากรวัยเด็กอายุ 0-4 ปี จำนวนลดลงจากร้อยละ 30.1 ในปี 2543 เหลือร้อยละ 24.2 ในปี 2568 แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างประชากรกำลังเปลี่ยนจากโครงสร้างประชากรวัยเด็กในอดีตเป็นประชากรวัยสูงอายุหรือสังคมผู้สูงอายุ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) ในประเทศที่กำลังพัฒนา ผู้สูงอายุยังมีบทบาทสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงควรกำหนดกลยุทธ์ที่จะใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุที่มีทักษะที่มีคุณค่าเหล่านี้ (นิพนธ์ เทพวัลย์:2554) สำหรับประเทศไทยได้ตระหนักในความสำคัญเกี่ยวกับสถานการณ์การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศจึงได้มีการประกาศใช้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติขึ้น ปัจจุบันคือแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 – 2564) แผนฯ ดังกล่าวสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่อย่างมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีพึ่งตนเองได้นานที่สุด และ

มีหลักประกันที่มั่นคง ซึ่งมีทั้งสิ้น 5 ยุทธศาสตร์(วิพรรณ ประจวบเหมาะ:2553) ดังนี้
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุ โดยหลักประกันที่สำคัญของผู้สูงอายุมี 3 ด้าน คือเรื่องหลักประกันรายได้ การให้การศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปลูกจิตสำนึกของคนในสังคม ให้ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ในส่วนนี้แผนฯ ฉบับเดิมระบุไว้เพียงการส่งเสริม ได้เพิ่มประเด็นการพัฒนาศักยภาพด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 3 เป็นเรื่องของการคุ้มครองทางสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 4 ซึ่งเป็นเรื่องการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ยุทธศาสตร์ที่ 5 เป็นเรื่องของการประมวลผลพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ผู้สูงอายุสู่สาธารณะ

จากการสำรวจข้อมูลประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปในจังหวัดศรีสะเกษมีความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพ การส่งเสริมด้านอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เสริม ในการดำเนินชีวิตแต่ละวัน (ปนัดดา พาสีและคณะ, 2552) คณะวิจัยจึงได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ และเป็นการสนองตอบต่อความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มศักยภาพและเป็นการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบริบท สถานการณ์และสถานภาพ องค์ความรู้และสิทธิของผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ที่สอดคล้องกับบริบท สถานการณ์และสถานภาพ องค์ความรู้และสิทธิของผู้สูงอายุ

ขอบเขตของการวิจัย

- 1) ด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ประกอบด้วย

- 1.1 ประชากรผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปใน

จังหวัดศรีสะเกษ ที่ขึ้นทะเบียนตามข้อมูล ณ ปี 2556 (ทะเบียนชมรมผู้สูงอายุ เครือข่ายสาขาสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) จังหวัดศรีสะเกษ

1.2 ผู้นำท้องถิ่น (อบต.) ผู้นำท้องที่ (กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, คณะกรรมการหมู่บ้าน, อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)

1.3 ผู้บริหารหรือตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ

1.4 ตัวแทนองค์กรชุมชน (สภาองค์กรชุมชน)

2) ด้านเนื้อหา ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลบริบทพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย ผู้สูงอายุ สถานภาพบทบาทและความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับชุมชน ข้อมูลสถานภาพ ผู้สูงอายุในชุมชน ข้อมูลการดูแลสังคมผู้สูงอายุ ด้านต่างๆ และการใช้สิทธิของผู้สูงอายุ ในจังหวัดศรีสะเกษ ฐานข้อมูลและการเก็บรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย ชุดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ในด้านสุขภาพ อาชีพรายได้ และการสร้างสรรค์สังคม รวมถึงรูปแบบวิธีการเผยแพร่องค์ความรู้และภูมิปัญญา ที่มีศักยภาพ ในด้านส่งเสริมสุขภาพ อาชีพรายได้ และการสร้างสรรค์สังคม เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสมแก่ชุมชน ท้องถิ่น รัฐบาล ในการใช้องค์ความรู้ และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางโดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการหนุนเสริม

3) ขอบเขตพื้นที่การวิจัย

พื้นที่การวิจัยประกอบด้วย 22 อำเภอ ในจังหวัดศรีสะเกษโดยทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ จากนั้นได้คัดเลือกพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ในการถ่ายทอดชุดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าทางสังคม ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยเลือกผู้สูงอายุที่อาศัยใน อำเภอเบ็ญจบุรพ์ อำเภอขุนหาญ และ อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้สูงอายุในตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ ตำบล พยุห์ อำเภอพยุห์ และเทศบาลเมือง ศรีสะเกษ

4) ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการทั้งสิ้น 12 เดือน (เริ่มตั้งแต่ วันที่ 1 ตุลาคม 2556 – 30 กันยายน 2557)

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางโดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการหนุนเสริม โดยวิธีการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นศึกษารวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารในชุมชน ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในห้องสมุด Internet เนื้อหา ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุและนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการวิจัย

1.2 การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1.3 ดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูล ทั้งการศึกษาข้อมูลบริบทพื้นที่ชุมชนเป้าหมายผู้สูงอายุ สถานภาพบทบาทและความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับชุมชน ข้อมูลสถานภาพผู้สูงอายุในชุมชน ข้อมูลการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านต่างๆ และการใช้สิทธิของผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ ฐานข้อมูลและการเก็บรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในพื้นที่เป้าหมาย ชุดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ในด้านสุขภาพ อาชีพรายได้ และการสร้างสรรค์สังคม รวมถึงรูปแบบวิธีการเผยแพร่องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีศักยภาพ ในด้านส่งเสริมสุขภาพ อาชีพรายได้ และการสร้างสรรค์สังคม

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ

1. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมโดยทีมวิจัยร่วมกับชุมชน

2. การจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้สูงอายุและชุมชน และประชุมกลุ่มระดับจังหวัด

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประเมินผล

1. การสรุปวิเคราะห์ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเด็น

2. การสังเคราะห์เรียบเรียงข้อมูล

3. สรุปและจัดทำรายงานข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลจากการศึกษาได้ว่า

1) ด้านบริบท สถานการณ์และและสถานภาพ องค์ความรู้และสิทธิของ

ผู้สูงอายุ พบว่า

จากสถานการณ์แนวโน้มการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุรวมทั้งสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้สูงอายุยังให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพบว่า การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษจะมีรูปแบบกิจกรรมที่เน้นในการดูแลสุขภาพทางด้านกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม รวมถึงการสร้างคุณค่าของตัวเองและการถ่ายทอด องค์ความรู้และภูมิปัญญาในหลายด้าน อาทิ ด้านอาชีพ งานหัตถกรรม จักสาน การเกษตรและประมงเพื่อการยังชีพในขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุยังมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาในด้านการสร้างสรรค์สังคมซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและสภาพสังคมของผู้สูงอายุและเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้สูงอายุทั้งสิ้นและเป็นประสบการณ์เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ๆ ที่มีการสืบทอดกันมาภายในสังคมและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตให้อยู่รอด โดยให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพสังคม วัฒนธรรม องค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านคติความเชื่อ องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านด้านวัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้และ ภูมิปัญญาด้านด้านเกษตรพื้นฐาน องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสวัสดิการชุมชน องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะพื้นบ้าน และองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน นอกจากนี้แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคงทางด้านรายได้ และการครองชีพ ทำให้ทราบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับอยู่ในระดับปานกลางและจากการวิเคราะห์ศักยภาพผู้สูงอายุจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าผู้สูงอายุที่มีความสามารถ มีความรู้ประสบการณ์ ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในตัวของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในพื้นที่ได้ 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มช่างและการจักสาน อาทิ ลอบ ไช แห สวิง ตะกร้า หวด กระติบข้าว การทอผ้าทอเสื่อ จักสานกระดัง 2) กลุ่มงานศิลปวัฒนธรรม อาทิ การเป่าแคน การร้องหมอลำ การรำบายศรีสู่ขวัญ 3) กลุ่มดูแลสุขภาพ อาทิ การรักษาโรคด้วยสมุนไพรท้องถิ่น 4) กลุ่มทอผ้าและงาน

ฝีมืออื่น ๆ 5) กลุ่มการทำเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ อาทิ การทำนา การเลี้ยงสัตว์ การปลูกผัก และทำการเกษตรอื่นๆ และ 6) กลุ่มค้าขายและบริการ นอกจากนี้ ศักยภาพผู้สูงอายุทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุที่สำคัญสามารถนำมาพัฒนาเป็นแนวทาง ในการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการสร้างอาชีพหรือร่วมทำกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ 2) ความสนใจความถนัดของผู้สูงอายุและผลประโยชน์ที่จะได้รับในด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุ 3) การสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้สูงอายุให้เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม และ 4) การสนับสนุนที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวทางการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัด ศรีสะเกษ อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนองค์กรทางสังคมในการพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนพื้นที่ชุมชนปฏิบัติการของชุมชนผู้สูงอายุจังหวัดศรีสะเกษซึ่งมุ่งเน้นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุและนำสู่กิจกรรมในกลุ่มผู้สูงอายุ อาทิ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มอาชีพ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ซึ่งจะเกิดขึ้นภายใต้การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ และมีการจัดโครงการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้ผู้สูงอายุ ได้มีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุ รวมถึงการดูแลสุขภาพและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ การออกกกำลังกาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมทางสังคมของจังหวัดศรีสะเกษ ยังคงดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจสังคมผู้สูงอายุ เพราะสามารถอธิบายได้ว่าผู้สูงอายุยังคงสามารถทำงานได้ ดูแลตัวเองได้และต้องการพื้นที่ทางสังคมที่จะยอมรับศักยภาพ ในหลาย ๆ ด้าน และจากการศึกษาพบว่าพื้นที่ชุมชนปฏิบัติการของชุมชนผู้สูงอายุจังหวัดศรีสะเกษ โดยโครงสร้างสังคมวิทยาชนบทจะพบว่าคนชนบทมักจะเชื่อมั่นในวิถีปฏิบัติร่วมกันโดยเฉพาะบุคคลซึ่งเป็นผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุเป็นบุคคลสำคัญในชุมชนและยังต้องการแสดงบทบาทสำคัญเพื่อให้คนในครอบครัว และชุมชนยอมรับ

โดยผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ องค์ความรู้และภูมิปัญญาในหลาย ๆ ด้าน อาทิ งานฝีมือ งานช่างและงานจักสาน งานทอผ้า ด้านการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี

ท้องถิ่น การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร เกษตรกรรม และยังพบว่าผู้สูงอายุมีแนวคิดในการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ มาถ่ายทอดเพื่อให้เด็ก เยาวชน บุคคลทั่วไปได้เรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็ก เยาวชน โดยปัจจัยเกื้อหนุนได้แก่ การมีส่วนร่วม ความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ การสร้างกลุ่มเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

2) ด้านข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในจังหวัดศรีสะเกษ หากพิจารณาตามศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านความรู้ความสามารถ องค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างคุณค่าทางสังคม แนวทางในการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ และการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ ดังนี้

2.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาสนับสนุนผู้สูงอายุระดับหมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชน การจัดทำแผนงานพัฒนาด้านสุขภาวะอนามัย การอาชีพรายได้ และการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุแก่คนรุ่นใหม่ และการส่งเสริมกิจกรรมที่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยเน้นการสร้างกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวและในชุมชน

2.2 ข้อเสนอระดับท้องถิ่น ชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมสำหรับ การสร้างอาชีพรายได้ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนและการส่งเสริมด้านการสร้างทักษะความรู้เกี่ยวกับอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้เกิดการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการสร้างอาชีพ มาดำเนินการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและคนในชุมชน การสนับสนุนการเสริมสร้างกิจกรรมร่วมกันในชุมชนและท้องถิ่นรวมทั้งกิจกรรมและแผนงานระหว่างเครือข่ายผู้สูงอายุทั้งในระดับชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง สนับสนุนกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษให้กับประชาชนคนรุ่นใหม่ การส่งเสริม

ให้ภาครัฐในท้องถิ่นจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุและประเมินความต้องการ ปัญหา และสถานภาพอื่น ๆ ในครอบครัว และชุมชน รวมถึงการเข้าถึงสิทธิ ขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะเบี้ยยังชีพและจำนวนผู้สูงอายุที่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งการสนับสนุนความต้องการของผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะแห่งความยากลำบาก การจัดให้มีบริการด้านสาธารณสุขเคลื่อนที่แก่สมาชิกผู้สูงอายุในพื้นที่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อสร้างกำลังใจให้กับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมวันสำคัญ วันผู้สูงอายุ ประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดี ผู้สูงอายุที่ได้บำเพ็ญประโยชน์ การสนับสนุนกองทุนผู้สูงอายุในกรณีพิเศษ เช่น ผู้สูงอายุพิการ ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ผู้สูงอายุยากจน ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง และผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาอื่น ๆ การส่งเสริมให้มีจัดตั้งกองทุนสวัสดิการและกองทุนสุขภาพผู้สูงอายุในระดับตำบล การสร้างพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อส่งเสริมสิทธิและคุ้มครองผู้สูงอายุในชุมชน รวมทั้งการสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและการเตรียมความพร้อมเมื่อยามเข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้นานที่สุด

2.3 ข้อเสนอระดับรัฐบาล นโยบายประเทศ ได้แก่ การสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนนโยบายและสวัสดิการสังคมกรณีพิเศษ อาทิ นโยบายผู้สูงอายุขึ้นรถฟรี นโยบายส่งเสริมด้านการศึกษาและการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ การผลักดันนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างจริงจังต่อเนื่องและมีความรวดเร็ว การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยให้มีการบูรณาการกิจกรรมของประชาชนทุกกลุ่มวัยมีส่วนร่วม การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญามาบูรณาการเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน

การสนับสนุนแนวทาง ในการพัฒนาอาชีพ และรายได้ รวมถึงแผนงานในการจัดตั้งกลุ่มและระดมทุนจากผู้สูงอายุการสนับสนุนแผนงานการอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีและทางศาสนาให้กับผู้สูงอายุ และการสนับสนุนกิจกรรม ด้านพุทธศาสนา การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์การถ่ายทอดองค์ความรู้และเรียนรู้ภูมิปัญญาแก่คนรุ่นใหม่ และเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมแบบองค์รวมของผู้สูงอายุและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุในท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกิจกรรมกับภาคี

ทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และการสนับสนุนการขยายฐานการจ่ายเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ทั่วถึง และเพียงพอกับค่าครองชีพในปัจจุบัน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ สามารถอภิปรายจากข้อค้นพบของการทำวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1) ด้านบริบท สถานการณ์และและสถานภาพ องค์ความรู้และสิทธิของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ องค์ความรู้และภูมิปัญญาในหลาย ๆ ด้าน อาทิ งานฝีมือ งานช่างและงานจักสาน งานทอผ้า ด้านการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น การดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพร เกษตรกรรม และยังพบว่าผู้สูงอายุมีแนวคิดในการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ มาถ่ายทอดเพื่อให้เกิด เยาวชน บุคคลทั่วไปได้เรียนรู้และได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็ก เยาวชน โดยปัจจัยเกื้อหนุนได้แก่ การมีส่วนร่วม ความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ การสร้างกลุ่มเครือข่ายและการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ John M. Cohen and Norman T. Uphoff (1980: 219) ซึ่งได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการตัดสินใจ (Decision Making) และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ทางด้านวิถีทางสังคมหรือโดยส่วนตัว และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) และแนวคิดของ สถาบันวิจัยทางสังคม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ (ม.ป.ป.: บทคัดย่อ) เกี่ยวกับศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม และพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีศักยภาพหรือมีความสามารถในตนเองที่จะทำงานต่าง ๆ ได้ ทั้งในลักษณะของการทำงานเพื่อหารายได้และการทำงานให้กับสังคม และลักษณะงานที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มี

ความถนัดก็คือ งานเกี่ยวกับการค้าขายและงานช่างฝีมือประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุมีความพร้อมในการทำงานหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานเพื่อสังคมและรณรงค์ (2548: บทคัดย่อ) ได้อธิบายถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กเป็นการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านจากผู้สูงอายุสู่เด็กและเยาวชนในท้องถิ่น และการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชนโดยผ่านการทำของเล่นพื้นบ้าน และทำให้เด็กที่มีความสนใจที่จะรับการถ่ายทอดภูมิปัญญามีลักษณะโดดเด่นและมีแนวทางในการพัฒนาด้านอาชีพรายได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีรายได้เสริมจากการทำกิจกรรมและเกิดการบูรณาการแผนงานกิจกรรมต่าง ๆ

2) ด้านข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ หากพิจารณาตามศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ องค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุล้วนแต่มีคุณค่าในการถ่ายทอดให้กับบุตร หลาน คนในครอบครัว ชุมชนรวมถึงการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การได้รับโอกาสในการเรียนรู้ การได้แสดงบทบาทในชุมชน การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้สังคม การป้องกันและฟื้นฟูสุขภาพอนามัย การเข้าถึงและได้รับบริการด้านสุขภาพอนามัย การมีเงินซื้อสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต การมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต การดูแลเอาใจใส่และความรักจากครอบครัว การได้รับการดูแลช่วยเหลือจากชุมชนและสังคม การอยู่ถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบและมีศักดิ์ศรี แม้ว่าสังคมผู้สูงอายุในชนบทและสังคมในเมืองมีความแตกต่างกันและยังคงมีความเหลื่อมล้ำกันในประเด็นเศรษฐกิจ แต่สามารถพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษได้ ดังนี้ 1) ข้อเสนอระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาและสนับสนุนผู้สูงอายุระดับหมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชน โดยมุ่งเน้นในแผนงานด้านพัฒนาสุขภาพอนามัย การอาชีพรายได้ และการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ การส่งเสริมกิจกรรมโดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การมอบความรักและความอบอุ่นในครอบครัว โดยเน้นทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและใน

ชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ วิไลวรรณ วัฒนานนท์ (2543: บทคัดย่อ) เกี่ยวกับ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุชุมชน ซึ่งพบว่า ความต้องการในด้านสภาวะ สุขภาพอนามัยและความต้องการด้านสังคมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่พบว่า มีความต้องการมากที่สุด คือความต้องการด้านบทบาทความสัมพันธ์ใน ครอบครัว และ ศิริวรรณ ศิริบุญ (2543: บทคัดย่อ) เกี่ยวกับการตอบสนองต่อปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า ความต้องการและปัญหาที่สำคัญของผู้สูง อายุ คือ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาทางด้านจิตใจ ปัญหาครอบครัว และ ปัญหาอื่นๆ และที่สำคัญคือ ผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงมีปัญหาเรื่องความเหงา มีความว้าเหว จึงมีความต้องการให้สมาชิกในครอบครัว และในชุมชน ได้ช่วยเหลือ ทั้งในด้านทางเศรษฐกิจและสุขภาพและยังต้องการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ต้องการ พบปะสังสรรค์กับสมาชิกในชุมชน หรือการมีโอกาสดให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมใน ชุมชน 2) ข้อเสนอระดับท้องถิ่น ชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรม สำหรับการสร้างอาชีพ และรายได้ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชน และ การ ส่งเสริมด้านการสร้างทักษะ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้เกิด การนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการสร้างอาชีพ มาดำเนินการทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างผู้สูงอายุ และคนในชุมชน การสนับสนุนการเสริมสร้างกิจกรรมร่วมกันใน ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรมและแผนงานระหว่างเครือข่ายผู้สูงอายุทั้งในระดับ ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง สนับสนุนกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ท้องถิ่นดั้งเดิมที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษให้กับประชาชนคนรุ่นใหม่ การส่ง เสริมให้ภาครัฐในท้องถิ่นจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุและประเมินความต้องการ ปัญหาและสถานภาพอื่น ๆ ในครอบครัว และชุมชน รวมถึงการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้น ฐาน โดยเฉพาะเบี้ยยังชีพ และจำนวนผู้สูงอายุที่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งการสนับสนุน ความต้องการของผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะความยากลำบาก การจัดให้มีบริการด้าน สาธารณสุขเคลื่อนที่แก่สมาชิกผู้สูงอายุในพื้นที่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณค่าของผู้ สูงอายุในชุมชน เพื่อสร้างกำลังใจให้กับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมวันสำคัญ วันผู้สูงอายุ ประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดี ผู้สูงอายุที่ได้บำเพ็ญประโยชน์ การสนับสนุนกองทุนช่วยเหลือผู้สูงอายุในกรณีพิเศษ เช่น ผู้สูงอายุพิการ ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะยากลำบากผู้สูง อายุยากจน ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง และผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาอื่น ๆ การส่งเสริมให้

มีจัดตั้งกองทุนสวัสดิการและกองทุนสุขภาพผู้สูงอายุในระดับตำบล การสร้างพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อส่งเสริมสิทธิและคุ้มครองผู้สูงอายุในชุมชน รวมทั้งการสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุและ การเตรียมความพร้อมเมื่อยามเข้าสู่วัยสูงอายุ ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้นานที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และคณะ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาพลักษณ์ของประชากรสูงอายุและระบบสวัสดิการในทศวรรษหน้าและพบว่า ผลการวิจัยพบว่า จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่สภาพแวดล้อมต่างๆ และระบบขนส่งสาธารณะยังไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้การเข้าถึงระบบบริการต่างๆของผู้สูงอายุ เป็นไปได้ยากลำบาก ดังนั้นระบบสวัสดิการที่พึงเกิดขึ้นในอนาคตจะต้องเน้นไปที่ การสนับสนุนปัจจัยหลักของการเกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุดำรงอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ได้แก่ สวัสดิการเพื่อสร้างความมั่นคงทางรายได้ สวัสดิการที่เกื้อหนุนครอบครัว และสวัสดิการเพื่อหลักประกันสุขภาพในยามเจ็บป่วยระบบบริการที่พึงเกิดควรมีลักษณะเป็นเชิงรุกให้ความสำคัญกับระบบบริการในชุมชน (Community-Based Service) และไปถึงบ้าน อันจะเป็นระบบที่เข้าถึงตัวผู้สูงอายุ 3) ข้อเสนอระดับรัฐบาล นโยบายประเทศ ได้แก่ การสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพของผู้สูงอายุให้มีความต่อเนื่อง การสนับสนุนนโยบายและสวัสดิการสังคมกรณีพิเศษ อาทิ นโยบายให้ผู้สูงอายุขึ้นรถฟรี นโยบายการส่งเสริมด้านการศึกษาและการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ การผลักดันนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างจริงจังต่อเนื่องและมีความรวดเร็ว การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยให้มีการบูรณาการกับประชาชนทุกกลุ่มวัยให้มีส่วนร่วม การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญา มาบูรณาการเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน การสนับสนุนแนวทางในการพัฒนาอาชีพ และรายได้ รวมถึงแผนงานในการจัดตั้งกลุ่มและระดมทุนจากผู้สูงอายุ การสนับสนุนแผนงานการการอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาให้กับผู้สูงอายุ และการสนับสนุนกิจกรรมด้านพุทธศาสนา การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์การถ่ายทอดองค์ความรู้และเรียนรู้ภูมิปัญญาแก่คนรุ่นใหม่ และเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมแบบองค์รวม

ของผู้สูงอายุและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุในท้องถิ่น และการเชื่อมโยงกิจกรรมกับภาคีทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมเกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และการสนับสนุนการขยายฐานการจ่ายเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ทั่วถึง และเพียงพอกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ระเบียบกรม คำหอมและคณะ (2547: บทคัดย่อ) เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตชนบท ซึ่งมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่า รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีมาตรการที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ครอบครัว และชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นกลไกหลัก ในการดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชน ควรส่งเสริมให้มีระบบการดูแลผู้สูงอายุและการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสนับสนุน เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุให้ทั่วถึงและเข้าถึงผู้สูงอายุที่มีความเดือดร้อนจริงๆ รวมถึง ระบบในการพิจารณาและกระบวนการจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ อย่างเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยเรื่อง การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีข้อค้นพบสำคัญเกี่ยวกับข้อเสนอระดับหมู่บ้าน ข้อเสนอระดับท้องถิ่นชุมชน และข้อเสนอระดับรัฐบาล นโยบาย คณะวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์สำหรับหน่วยงาน และองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการศึกษาภูมิปัญญาผู้สูงอายุครอบคลุมทุกด้านอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการบูรณาการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชน ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกร่วมกันในการเสริมสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชน การส่งเสริมการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ มาพัฒนาเป็น

ชุดข้อมูลองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ได้เรียนรู้ และสืบสานองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิม และการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ได้มีตระหนักในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุและให้ผู้สูงอายุมีทักษะ และมีศักยภาพในการดูแลสุขภาพตนเอง รวมทั้งการสร้างแผนงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ การสนับสนุนทุนค่าตอบแทนของผู้สูงอายุที่มีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาในสถานศึกษาและในชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่นต้องดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกัน เพื่อให้กิจกรรมการส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุ มีความต่อเนื่องยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ควรสนับสนุนการทำวิจัยเรื่ององค์ความรู้และภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ครอบคลุมทุกด้านทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ โดยเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายเครือข่ายภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชน
- (2) ควรสนับสนุนการทำวิจัยเรื่องการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุสู่การตายอย่างสงบโดยใช้หลักธรรม
- (3) ควรสนับสนุนการทำวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- เครือข่ายสาขาสมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย. (2556). ข้อมูลทะเบียนชมรมผู้สูงอายุจังหวัดศรีสะเกษ. ศรีสะเกษ: เครือข่ายสมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี.
- ธีรภูมิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุดรราชธานี. สถาบันราชภัฏอุดรราชธานี.
- นิพนธ์ เทพวัลย์. (2554). ประชากรสูงอายุและการพัฒนา: จากองค์ความรู้สู่ นโยบาย. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศทางประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปนัดดา พาลี และคณะ. (2552). กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างมีส่วนร่วมใน ชุมชนบ้านโนนคูณ-โนนคำ ตำบลโนนค้อ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.).
- ระพีพรรณ คำหอม และคณะ. (2547). โครงการการประเมินผลการจ่ายเงิน สงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตติกาล เจนจิต. (2548). ของเล่นพื้นบ้านในฐานะสื่อ เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน ตำบล ป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ. (2553). สรุปการประชุมวิชาการเรื่อง: พัฒนางาน ผู้สูงอายุไทยอย่าง ก้าวหน้าและยั่งยืน. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โครงการศูนย์สารสนเทศทาง ประชากรศาสตร์.
- วีไลวรรณ วัฒนานนท์. (2543). ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุชุมชนบ้าน เปิด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยาศาสตร์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2543). การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์ บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยทางสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ม.ป.ป.). ศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม. (ออนไลน์). สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ที่เว็บไซต์ <http://www.sri.cmu.ac.th>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล และคณะ. (2543). ภาพลักษณ์ของประชากรสูงอายุและระบบสวัสดิการและบริการในทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1980). Participation's Place in Rural Development seeking Clarity through Specificity. World Development. 8(3),219.

